

Warszawa, 10 kwietnia 2019 r.

ZAPOBIEGANIE WYPŁACIE NIENALEŻNYCH ŚWIADCZEŃ - WSPÓŁPRACA ZUS I PŁATNIKÓW SKŁADEK W ZAKRESIE KONTROLI ZWOLNIEŃ LEKARSKICH

Posiedzenie Rady Przedsiębiorców przy Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców

Harmonogram

- Informacja o absencji chorobowej
- Kontrola prawidłowości orzekania – współpraca z płatnikami składek
- Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy – zasady, tryb, współpraca ZUS i płatników składek
- Propozycje dalszych działań ZUS i płatników składek w zakresie zapobiegania pobieraniu nienależnych świadczeń z tytułu absencji chorobowej

Absencja chorobowa	2016	2015=100%	2017	2016=100%	2018	2017=100%
Wydatki ogółem	16,3 mld zł	107,9%	17,7 mld zł	108,4%	18,5	104,5
- udział FUS	10,6 mld zł 65,2%	108,0%	11,3 mld zł 64,1%	106,5%	11,5 mld zł 62,5%	102,0%
- udział płatników składek ^{1/}	5,7 mld zł 34,8%	107,8%	6,4 mld zł 35,9%	111,9%	7 mld zł 37,5%	109,0%
Liczba dni absencji chorobowej ^{2/}	238,7 mln	105,3%	245,6 mln	102,9%	243,7 mln	99,2%
Liczba zaświadczeń lekarskich (ubezpieczeni w ZUS)	19,2 mln	104,9%	19,8 mln	103,1%	19,9 mln	100,8%
Przeciętna liczba dni zwolnienia	12,43	100,4	12,41	99,8	12,22	98,5
^{1/} Łącznie z wynagrodzeniami finansowanymi z FGŚP.						
^{2/} Według Rejestru Zaświadczeń Lekarskich KSI ZUS.						

Kontrola prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy

Postępowanie podejmujemy:

- z inicjatywy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (89,6% wniosków w 2018 r.)
- na wnioski pracodawców (10,4% wniosków w 2018 r.)

W celu kontroli zwolnienia lekarskiego ZUS może:

- skierować ubezpieczonego na badanie do lekarza orzecznika lub do lekarza konsultanta na badania dodatkowe – **w okresie trwania zwolnienia lekarskiego**. Tylko wtedy mamy możliwość „skutecznej” kontroli zwolnień. Wyłącznie po przeprowadzeniu badania lekarz orzecznik może wystawić „zaświadczenie korygujące”, które jest traktowane na równi z zaświadczeniem stwierdzającym brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku, wydanym w myśl art. 229 Kodeksu pracy

Kontrola prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy

W celu kontroli zwolnienia lekarskiego ZUS może:

- skontrolować dokumentację medyczną stanowiącą podstawę wystawienia tego zwolnienia lub żądać od lekarza wystawiającego zwolnienie udzielenia wyjaśnień i informacji.

Kontrola prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy

Rok	Liczba wydanych orzeczeń w sprawach kontroli zaświadczeń lekarskich w tys.	Liczba wydanych decyzji o braku prawa do zasiłku w tys.	Kwota zasiłków cofniętych w wyniku kontroli zaświadczeń lekarskich w mln zł
2017	344,0	14,0	5,5
2018	351,4	15,8	6,4

Obszary współpracy z pracodawcami w zakresie kontroli prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy

Wnioskowanie o kontrolę zwolnień lekarskich:

- pracodawca często ma wiedzę na temat sytuacji pracownika i o możliwych nieprawidłowościach przy wystawianiu zwolnień lekarskich pracownikom (np. odmowa udzielenia urlopu, w konsekwencji pracownikowi wystawione jest zwolnienie lekarskie na okres wnioskowanego urlopu)
- kontrolujemy ok. 2% z liczby wystawionych zwolnień lekarskich w skali roku: wniosek dotyczący konkretnego zwolnienia daje możliwość jego weryfikacji i monitorowania dalszego orzekania o czasowej niezdolności do pracy.

Obszary współpracy z pracodawcami

Współpraca przy zawiadamianiu o terminie badania przez lekarza orzecznika

- ❑ od 1 stycznia 2019 r. – zmiana przepisów regulujących tryb zawiadamiania o terminie badania.

Zawiadomienie może być skierowane przesyłką listową, drogą elektroniczną lub telefonicznie (do końca 2018 r. – tylko listem poleconym). Skracca to okres, który jest niezbędny w celu zawiadomienia o badaniu.

Zawiadomienie telefoniczne lub drogą elektroniczną może być realizowane przez pracodawcę osoby, której dotyczy kontrola zwolnienia.

Podstawa prawna: art. 59 ust. 5a pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368, z późn. zm.).

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy

Do kontrolowania ubezpieczonych co do prawidłowości wykorzystywania przez nich zwolnień lekarskich od pracy są uprawnieni:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- płatnicy składek wypłacający zasiłki.

Podstawa prawna: *art. 17 i 68 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 1368 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalnej kontroli zaświadczeń lekarskich (Dz. U. z dnia 9 sierpnia 1999 r.).*

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich

Dwie niezależne przesłanki

Wykonywanie pracy zarobkowej w czasie zwolnienia lekarskiego

Wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia

**UTRATA PRAWA DO
ZASIŁKU
CHOROBOWEGO ZA
CAŁY OKRES TEGO
ZWOLNIENIA**

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich

Kontrola dotyczy:

- zasiłku chorobowego,
- zasiłku opiekuńczego - dodatkowo w trakcie kontroli ustala się, czy poza pracownikiem nie ma innych domowników, którzy mogą zapewnić opiekę dziecku lub choremu członkowi rodziny (nie dotyczy to opieki nad chorym dzieckiem w wieku do 2 lat),
- świadczenia rehabilitacyjnego.

Możliwość kontroli dotyczy także wynagrodzenia za okres choroby, ale może ją przeprowadzić tylko pracodawca/płatnik składek; ZUS nie ma prawa do kontroli w tym okresie.

Podstawa prawna: art. 92 § 3 pkt 2 Kodeksu pracy.

Kryteria typowania przypadków do kontroli

Do kontroli należy typować w szczególności osoby, które:

▶ korzystają często z krótkotrwałych zwolnień lekarskich od pracy

▶ uzyskują kolejne zaświadczenia lekarskie od różnych lekarzy

▶ korzystają z kolejnych okresów zasiłkowych

▶ były już pozbawione prawa do świadczenia w związku z niewłaściwym wykorzystywaniem zwolnień lekarskich od pracy

Kryteria typowania przypadków do kontroli

Do kontroli należy typować w szczególności osoby, które:

- ▶ wnioskują naprzemiennie o zasiłek chorobowy i zasiłek opiekuńczy

- ▶ po wystawieniu przez lekarza orzecznika ZLA/K otrzymują kolejne zwolnienia lekarskie, często także na okres „skrócony”

- ▶ wobec, których zachodzi podejrzenie, że w czasie zwolnienia od pracy wykonują pracę zarobkową lub wykorzystują zwolnienie lekarskie od pracy niezgodnie z jego celem (np. sygnały od osób znających sytuację pracowników, z informacji z mediów społecznościowych i.t.p.)

Typowanie przypadków do kontroli

Kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich może podlegać zwolnienie lekarskie bez względu na wskazania lekarskie, tj. z adnotacją:

- „chory powinien leżeć”,
- „chory może chodzić”.

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich – miejsce kontroli

Kontrolę prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przeprowadza się w:

- miejscu zamieszkania,
- miejscu czasowego pobytu,
- miejscu pracy lub w miejscu prowadzenia działalności pozarolniczej,
- innym miejscu, jeżeli z posiadanych informacji wynika, że jest to celowe.

Upoważnienie do przeprowadzenia kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich

Pracodawca upoważnia osoby do przeprowadzania kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich – osobom tym wystawia imienne upoważnienie.

Wzór upoważnienia jest określony w powołanym rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 lipca 1999 r.

.....dnia.....

.....
(nazwa i adres pracodawcy)

UPOWAŻNIENIE

Na podstawie art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 1368, z późn. zm.) upoważniam niniejszym Pana(ią).....

do przeprowadzania kontroli prawidłowości wykorzystywania przez ubezpieczonych zwolnień lekarskich od pracy.

Upoważnienie jest ważne od dnia

łącznie z legitymacją pracowniczą nr lub

dokumentem tożsamości nr wydanym dnia

.....

(podpis pracodawcy)

Zmiana adresu w trakcie zwolnienia lekarskiego - obowiązki ubezpieczonego

Adres pobytu znajduje się w zwolnieniu lekarskim; nie zawsze jest to adres zamieszkania/zameldowania.

Od 1 stycznia 2019 r. ubezpieczony jest zobowiązany:

- przekazać lekarzowi aktualny adres pobytu w czasie zwolnienia lekarskiego,
- poinformować pracodawcę i ZUS o zmianie miejsca pobytu w trakcie niezdolności do pracy w ciągu 3 dni od tej zmiany (jeżeli następuje to już po wystawieniu zwolnienia lekarskiego lub pracownik zapomniał o innym miejscu pobytu poinformować podczas wizyty u lekarza wystawiającego zwolnienie).

Nieobecność pracownika w miejscu zamieszkania lub pobytu w czasie kontroli

W przypadku stwierdzenia nieobecności pracownika w miejscu zamieszkania lub pobytu, kontrolę należy w miarę możliwości ponowić oraz zwrócić się do pracownika o wyjaśnienie przyczyny tej nieobecności, wyznaczając termin na złożenie wyjaśnień.

Nieobecność w miejscu zamieszkania lub pobytu w czasie kontroli

→ Nie musi oznaczać niewłaściwego wykorzystywania zwolnienia lekarskiego.

→ Może być usprawiedliwiona

→ Usprawiedliwieniem nieobecności nie może być zmiana miejsca pobytu, jeśli pracownik o tej zmianie nie poinformował pracodawcy (i ZUS).

→ Nieudzielenie wyjaśnień lub odmowa udzielenia wyjaśnień - oznacza niewłaściwe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego.

Niezgodne z celem wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego

Zarówno w przypadku zaleceń „chory może chodzić”, jak i „chory powinien leżeć”

- pracownik może wykonywać jedynie **zwykłe czynności życia codziennego** oraz **czynności związane z jego stanem zdrowia, np.**

może udać się na kontrolną wizytę lekarską, do apteki, po codzienne zakupy żywności.

Nie zgodne z celem wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego

Za wykorzystywanie zwolnienia lekarskie niezgodnie z jego celem mogą być uznane np.:

- czynności związane z remontem domu czy mieszkania,
- udział w imprezie sportowej, rozrywkowej, koncercie,
- udział w ćwiczeniach Ochotniczej Straży Pożarnej,
- udział w programie radiowym lub telewizyjnym,
- udział w szkoleniu,
- wyjazd na wycieczkę.

Nie zgodne z celem wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego

Jeżeli ustalenia kontroli budzą wątpliwości, czy:

zachowanie świadczeniobiorcy w okresie orzeczonej niezdolności do pracy może być uznane jako nieprawidłowe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy, w tym czy mogło spowodować przedłużenie okresu niezdolności do pracy,

→ wątpliwości pracodawcy czy zwolnienie lekarskie było wykorzystywane niezgodnie z jego celem, rozstrzyga na wniosek pracodawcy oddział ZUS.

Wykonywanie pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy

Pracą zarobkową jest każda aktywność zawodowa, m. in.:

- wykonywanie czynności na podstawie różnych stosunków prawnych o charakterze cywilnoprawnym,
- prowadzenie działalności pozarolniczej, handlowej,
- udział w posiedzeniach rady nadzorczej i otrzymywanie wynagrodzenia,
- wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym,
- udział adwokata w rozprawach sądowych,
- wykonywanie czynności zawodowych przez radcę prawnego.

Za wykonywanie pracy zarobkowej nie uważa się:

- udziału radnego w posiedzeniach zarządu miasta/dzielnicy, nawet gdy otrzymuje dietę,
- udziału w akcjach ratowniczych (np. w razie pożaru),
- udziału w posiedzeniach rady nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej,
- działalności uzasadnionej potrzebą społeczną lub publiczną.

W tych przypadkach należy rozważyć, w zależności od sytuacji, czy zachodzi druga z przesłanek – wykorzystywanie zwolnienia niezgodnie z jego celem.

Protokół z przeprowadzonej kontroli

W razie stwierdzenia w trakcie kontroli okoliczności określonych w ustawie, tj. wykonywania pracy zarobkowej albo wykorzystywania zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem

→ osoba kontrolująca **sporządza protokół**, w którym podaje, na czym polegało nieprawidłowe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy.

Protokół przedkłada się ubezpieczonemu w celu wniesienia przez niego uwag.

Wzór protokołu określony jest w powołanym rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 lipca 1999 r.

Protokół jest dla pracodawcy podstawą odmowy prawa do zasiłku/wynagrodzenia za czas choroby.

W razie sporu oddział ZUS wydaje decyzję, od której przysługują środki odwoławcze.

.....
 (nazwa i adres zakładu pracy)
 (pieczętka)

PROTOKÓŁ

kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy, przeprowadzonej
 w dniu..... przez.....

Dane dotyczące osoby kontrolowanej:

Nazwisko i imię.....

Nr PESEL.....

Miejsce zamieszkania.....

Miejsce pracy.....

Okres orzeczonej niezdolności do pracy od..... do

Numer zaświadczenia o czasowej niezdolności do pracy

Nazwisko i imię lekarza, który wydał zaświadczenie o czasowej niezdolności do pracy

Ustalenia osób przeprowadzających kontrolę:

.....
 (podpis(y) kontrolera(ów))

Ewentualne zastrzeżenia osoby kontrolowanej lub domowników:

.....
 (podpis)

UWAGA: Protokół sporządza się tylko w przypadku stwierdzenia, że ubezpieczony niewłaściwie wykorzystywał zwolnienie lekarskie od pracy.

Podstawa prawna: rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalnej kontroli zaświadczeń lekarskich (Dz. U. Nr 65, poz. 743).

Utrata prawa do świadczenia

W razie stwierdzenia w trakcie kontroli wykonywania pracy zarobkowej albo wykorzystywania zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem, pracownik traci prawo do:

- zasiłku chorobowego/opiekuńczego/wynagrodzenia za czas choroby – za cały okres objęty zwolnieniem lekarskim,
- zasiłku chorobowego/wynagrodzenia za czas choroby – za okres niezdolności do pracy przypadający po wypisaniu ze szpitala,
- świadczenia rehabilitacyjnego – za miesiąc kalendarzowy, w trakcie którego zostało stwierdzone niewłaściwe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego.

Utrata prawa do wynagrodzenia za czas choroby

Stwierdzone
nieprawidłowe
wykorzystywanie
zwolnienia
lekarskiego

brak prawa do wynagrodzenia za
czas choroby

wliczenie okresu niezdolności do
pracy do limitu 33 lub 14 dni , po
których przysługuje zasiłek
chorobowy

Decyzja ZUS

Decyzje w sprawach związanych z kontrolą prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przeprowadzaną przez płatnika składek są wydawane przez oddział ZUS. Dotyczy to przypadków, gdy:

- płatnik składek ma wątpliwości co do ustaleń kontroli,
- ubezpieczony nie zgadza się z ustaleniami kontroli dokonanymi przez płatnika składek,
- występuje o to ubezpieczony lub płatnik składek.

Od decyzji ZUS przysługuje odwołanie do sądu.

Współpraca pracodawców z ZUS

Pracodawca (płatnik składek) może wystąpić do ZUS:

- w razie wątpliwości powstałych podczas kontroli przeprowadzonej przez pracodawcę,
- w razie uzyskania informacji o prawdopodobnym wykonywaniu pracy przez pracownika lub wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem,
- o przeprowadzenie kontroli w szczególnie uzasadnionych przypadkach, np. gdy pracownik przebywa w czasie choroby w miejscu odległym od siedziby pracodawcy.

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich - kontrola systemowa prowadzona przez ZUS

Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadzi kontrolę prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy ubezpieczonych, którym zasiłki wypłacają płatnicy składek – na podstawie danych zgromadzonych w systemie informatycznym KSI ZUS.

Kontrola obejmuje osoby, które są ubezpieczone z więcej niż jednego tytułu, jeżeli z jednego tytułu wykazywany jest zasiłek chorobowy, opiekuńczy czy świadczenie rehabilitacyjne, a z drugiego czy kolejnych – brak jest raportu o wypłaconym zasiłku.

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich - kontrola systemowa prowadzona przez ZUS

W przypadkach wytypowanych przez system, oddziały ZUS prowadzą postępowania wyjaśniające, m. in. korespondują z płatnikami składek ubezpieczonego ustalając, czy w okresie pobierania zasiłku była wykonywana praca, czy ubezpieczony otrzymał wynagrodzenie, ale np. z tytułu urlopu wypoczynkowego.

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich - wyniki kontroli prowadzonej przez oddziały ZUS

	2016	2017	2018
Liczba osób poddanych kontroli w tys.	158,6	154,2	144,8
Liczba osób pozbawionych prawa do zasiłku w tys.	7,2	11,0	16,9
Kwota zasiłków cofniętych w wyniku kontroli w mln zł	9,5	17,8	24,9

Wnioski legislacyjne dot. świadczeń z tytułu absencji chorobowej, zgłaszane przez ZUS

Zakład na bieżąco analizuje poziom absencji chorobowej, przyczyny tej absencji oraz wydatki z tego tytułu.

Utrzymujący się wysoki poziom absencji chorobowej jest nie tylko sygnałem do kontroli ale skłonił Zakład do przygotowania projektu rozwiązań prawnych, które zracjonalizowałyby wydatki z tytułu absencji chorobowej i wprowadziły rozwiązania zapobiegające wypłacie nienależnych świadczeń.

Wnioski legislacyjne dot. świadczeń z tytułu absencji chorobowej, zgłaszane przez ZUS

Wśród tych rozwiązań są m.in.:

- wprowadzenie okresu wyczekiwania na prawo do wszystkich zasiłków,
- zmiana zasad ustalania okresu zasiłkowego (sumowanie okresów niezdolności, gdy przerwa trwa do 90 dni, bez względu na przyczynę niezdolności),
- ocena zdolności do pracy przez lekarza orzecznika ZUS po 90 dniach okresu zasiłkowego,
- zwiększenie uprawnień osób kontrolujących,
- zmiana zasad obliczania zasiłków, do których prawo powstaje w krótkim czasie po podjęciu zatrudnienia/działalności zarobkowej z innego tytułu .

Współpraca z płatnikami składek

Zakład Ubezpieczeń Społecznych podejmuje działania w celu zracjonalizowania wydatków z tytułu absencji chorobowej i wprowadzenia rozwiązań zapobiegających wypłacie nienależnych świadczeń.

W celu przeprowadzenia pełnej analizy stanu obecnego niezbędna jest wiedza o działaniach płatników w zakresie kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy.

Współpraca z płatnikami składek

Płatnicy składek są zainteresowani działaniami w kierunku zmniejszenia poziomu absencji chorobowej z powodu:

- finansowania absencji za okres pierwszych 33 lub odpowiednio 14 dni w roku kalendarzowym,
- negatywnego wpływu absencji na organizację pracy i wyniki finansowe firm.

Współpraca z płatnikami składek

Te okoliczności skłoniły Zakład do skierowania do płatników składek prośby o współpracę → o przekazywanie do Zakładu informacji o przeprowadzonych kontrolach i ich wynikach.

Jeżeli płatnik nie przeprowadził kontroli w danym miesiącu, nie przekazuje informacji do oddziału ZUS.

Forma informacji: papierowa lub mailowa, przy czym w razie przekazywania informacji w formie maila, odrębnie należy przekazać hasło do zaszyfrowanego pliku.

Informacje o przeprowadzonych kontrolach przez płatników składek

	styczeń 2019 r.	luty 2019 r.	łącznie
łączna liczba skontrolowanych zwolnień	6 504	4 982	11 486

Propozycje dalszych wspólnych działań ZUS i płatników składek w zakresie zapobiegania pobieraniu nienależnych świadczeń z tytułu absencji chorobowej

- Szkolenia z zasad i trybu przeprowadzania kontroli zwolnień lekarskich od pracy - oddziały ZUS
- Materiały informacyjne na stronie internetowej ZUS – C/ZUS
- Wyjaśnianie wątpliwości związanych z przeprowadzonymi kontrolami – O/ZUS
- Przeprowadzanie przez oddziały ZUS kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień od pracy w przypadkach szczególnie skomplikowanych – na wniosek płatnika składek
- Wnioskowanie przez płatników składek o kontrolę prawidłowości orzekania oraz współpraca przy zawiadamianiu o terminie badania.

Dziękujemy za uwagę

